

7-8-СИНФЛАРДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ, ЎҚУВЧИЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ЎРГАНИШ МОТИВАЦИЯСИНИ ОШИРИШ

Кабулова Мунира Шарипбайевна

Нукус Давлат Педагогика Институтини Таълим ва тарбия назарияси ва методикаси (Математика) йўналиши 1-курс докторанти

Аннотация: Мазкур мақолада умумий ўрта таълим мактабларининг 7-8-синф ўқувчилари учун ахборот-коммуникация технологияларини (АКТ) дарс жараёнида қўллаш орқали ўқувчиларда мустақил ўқиш ва ўрганишга бўлган қизиқиш ҳамда ички мотивацияни шакллантириш имкониятлари таҳлил қилинган. Шунингдек, ахборот технологиялари ёрдамида ўқув фаолиятини фаоллаштириш, таълим жараёнини индивидуаллаштириш ва интерактив усуллар орқали ўқувчиларнинг билим олишга бўлган муносабатини яхшилаш усуллари келтириб ўтилган.

Калит сўзлар: ахборот технологиялари, мотивация, мустақил ўрганиш, 7-8-синф, таълим жараёни, АКТ, интерактив таълим, инновацион ёндашув

КИРИШ

Бугунги глобаллашув ва рақамлаштириш жараёнида таълим тизими олдида турган асосий вазифалардан бири — ўқувчиларда мустақил фикрлаш, изланиш ва билим олиш қобилиятини ривожлантиришдир. Бу жараёнда ахборот-коммуникация технологиялари муҳим ўрин тутди. Хусусан, 7-8-синфлардаги ўқувчилар ўсмирлик даврига қадам қўйиб, билим олишга нисбатан фаол ва танқидий муносабатни шакллантира бошлайдилар. Шу боис, ушбу синфларда дарс жараёнини самарали ташкил этишда ахборот технологияларини жорий этиш ўқувчиларнинг мустақил ўрганишга бўлган қизиқишини оширишга хизмат қилади.

Ахборот технологиялари таълим жараёнида нафақат янги билимларни ўзлаштиришга, балки мустақил изланиш, танқидий фикрлаш, ўз қарашини билдириш ва муаммоларни ечиш каби кўникмаларни шакллантиришга ёрдам беради. Ўқувчида мустақил ўрганишга бўлган мотивация шаклланса, у ўз вақтида ресурслардан фойдаланиб, билим олишга ҳаракат қилади. Шу маънода, 7-8-синфларда ахборот технологияларидан фойдаланиш таълимда индивидуал ёндашувни қўллаб-қувватлаш ва ўқувчи шахсиятининг фаоллашувига олиб келади.

Мақолада ана шу масала бўйича амалий тавсиялар, илмий назарий асослар ҳамда замонавий ахборот технологияларининг таълимдаги ўрни таҳлил этилади. Таълим жараёнига замонавий воситаларни жорий қилиш билан ўқувчиларнинг мустақил ишлаш қобилияти кучайиб, уларда таҳлил қилиш ва янгилик яратишга интилиш юзага келади.

Ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ) таълим соҳасида кенг қўлланилаётган замонавий воситалардан бири ҳисобланади. Бугунги кунда таълим жараёнида компьютер, интернет тармоғи, интерактив тахталар, планшет ва смартфонлар, электрон дарсликлар, мультимедиа тизимларидан самарали фойдаланиш орқали ўқувчиларда мустақил ўрганишга нисбатан юқори мотивацияни шакллантириш мумкин.

Ахборот технологияларининг таълимдаги ўрни

Ахборот технологиялари таълим жараёнини замонавийлаштириш, ўқитишни визуаллаштириш, ўқув фаолиятини фаоллаштириш, вақтни тежаш ва индивидуал ёндашувни таъминлашда катта аҳамият касб этади. Хусусан, 7–8-синф ўқувчиларида мураккаб тушунчаларни визуал усуллар билан тушунтириш, масалан, географияда электрон хариталар, биологияда 3D анимациялар ёрдамида модулларни кўрсатиш, математикада интерактив графиклардан фойдаланиш орқали билимни аниқ ва равшан етказиш мумкин.

Мустақил ўрганиш мотивациясини шакллантириш воситалари

Мустақил ўрганиш мотивацияси деганда ўқувчининг ташаббускорлиги, билишга бўлган эҳтиёж, изланиш ва шахсий ривожланишга интилиши тушунилади. АКТ бу жараёнда қуйидаги усуллар орқали муҳим воситага айланади:

- Мувофиқлаштирилган таълим платформалари: Khan Academy, Coursera, Duolingo, EduPage каби онлайн платформалар ўқувчининг ёшига мослаштирилган, даражалари бўйича танланадиган дарслар, машқлар ва тестлар тақдим этади. Бу ўқувчиларда кундалик равишда мустақил ишлаш одатини шакллантиради.

- Онлайн машқлар ва тестлар: Google Forms, Quizlet, LearningApps, Kahoot каби иловалар орқали ўқувчилар ўз билимларини мустақил равишда синаб кўради ва хатолар устида ишлайди. Бу билимни мустақил таҳлил қилиш ва қайта ўрганиш жараёнини фаоллаштиради.

- Лойиҳа асосида ўқитиш (Project-based learning): Ахборот технологиялари орқали ўқувчилар гуруҳ ёки индивидуал ҳолда маълумот тўплаш, таҳлил қилиш, слайд, видеоролик, инфографика тайёрлаш каби ижодий фаолиятни бажарадилар. Бу усул ўқувчининг фаол иштирокини, изланиш қобилиятини ва масъулиятини кучайтиради.

Интерактив дарслар орқали қизиқишни ошириш

Интерактив дарсларда АКТ воситаларидан фойдаланиш ўқувчиларни дарс жараёнига жалб этади, пасив тингловчидан фаол иштирокчига айлантиради. Масалан, “жонли дарслар”, виртуал экскурсиялар, интерактив сўровлар, жавоб бериш тизимлари (clickers) орқали ўқувчи фикри дарҳол баҳоланади ва рағбатлантирилади. Бу эса мотивацияни оширади.

7–8-синф ўқувчиларига хос ёш психологик хусусиятларини ҳисобга олиш

Бу ёшдаги ўқувчиларда шахсий фикр, мустақилликка интилиш, танқидий қараш, қизиқиш орқали ўрганишга эҳтиёж юқори бўлади. Ахборот технологиялари ана шу эҳтиёжларни қондириш учун қулай муҳит яратади. Уларда ахборотни мустақил излаш, қайта ишлаш, креатив таҳлил қилиш, электрон ресурслардан фойдаланиш каби кўникмаларни шакллантириш мумкин.

Ота-оналар ва ўқитувчиларнинг роли

7–8-синф ўқувчиларининг мустақил ўрганиш мотивациясини шакллантиришда ота-она ва ўқитувчи ўртасидаги самарали ҳамкорлик ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Ахборот технологиялари фойдасини кўриш учун фақат уларни техник жиҳатдан жорий этиш етарли эмас — бу жараёнда инсон омили, яъни тарбия, назорат ва йўл-йўриқ кўрсатиш муҳим аҳамият касб этади.

Ўқитувчининг роли:

Илҳомлантирувчи ва йўлбошловчи:

Ўқитувчи — таълим жараёнининг марказида турувчи, ўқувчи учун намуна ва мотивация манбаи бўлган шахс. У ахборот технологияларидан қандай фойдаланишни ўргатади, электрон ресурслар билан ишлаш кўникмаларини шакллантиради ва ўқувчида мустақилликка ишонч уйғотади. Шунингдек, ўқитувчи технологик воситаларни мақсадга мувофиқ, мазмунан бой ва интерактив фаолият шаклида танлаши лозим.

Назоратчи ва қўллаб-қувватловчи:

Ўқувчи мустақил ўрганиш жараёнида тўғри йўлда ҳаракат қилиши учун ўқитувчи унинг фаолиятини мунтазам кузатиб бориши, баҳолаш ва қайта фикр билдириш орқали рағбатлантириши шарт. Масалан, Google Classroom ёки EduPage каби платформалар орқали топшириқлар назорати ва шарҳлари таълим жараёнининг самарадорлигини оширади.

Шахсий ёндашув тарафдори:

Ҳар бир ўқувчининг қизиқишлари ва билим даражаси турлича бўлгани сабабли, ўқитувчи индивидуал ёндашувни амалга ошириши лозим. Бунда технологик воситалар — видеодарслар, электрон китоблар, онлайн курслар ва симуляторлар ҳар бир ўқувчига ўз темпида билим олиш имконини беради.

Ота-онанинг роли:

1. Маънавий ва моддий қўллаб-қувватловчи:

Ота-оналар фарзандининг таълимда фаол бўлиши, технологиялардан фойдали мақсадда фойдаланиши учун маънавий ва моддий ёрдам бериши зарур. Масалан, интернет тармоғига уланиш, электрон қурилмаларга эга бўлиш, дарсликларни электрон шаклда топиш ва улардан фойдаланиш имконини яратиш жуда муҳим.

2. Назоратчи ва тарбиячи:

Ахборот технологияларининг иккинчи томони — уларнинг чалғитувчи ва зарарли контентларга бой муҳити. Шу боис, ота-она фарзандининг қандай

саҳифалардан фойдаланиши, қайси дастурларда ишлаши, вақтни қандай тақсимлаётгани устида назорат ўрнатиши керак. Бунда у танбеҳ берувчи эмас, маслаҳатчи сифатида ёндашиши мақсадга мувофиқ.

3. Ҳамкор ва рағбатлантирувчи:

Ота-онанинг доимий қўллаб-қувватлови, мақтови ва фарзанди билан очиқ мулоқоти унинг таълимга нисбатан ижобий муносабатини шакллантиради. Масалан, “Сен бу видеони қандай тушундинг?”, “Ёндашувинг жуда ёқди”, “Янги нарсани ўрганган экансан, табриклайман!” каби сўзлар орқали болада ишонч ва қизиқиш кучаяди.

Ота-она ва ўқитувчи ўртасидаги ҳамкорлик:

- Онлайн платформа ва гуруҳлар орқали тез-тез алоқа қилиш (Telegram, EduPage, Zoom орқали маслаҳатлар).
- Ўқувчи фаолияти бўйича даврий ҳисоботлар ва тавсиялар алмашилиш.
- Умумий мақсадлар ва режаларни белгилаш (масалан, ҳар ой ахборот технологиялари асосида тайёрланган мини-лойиҳаларни тақдим қилиш).

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, ахборот-коммуникация технологиялари 7–8-синф ўқувчиларида мустақил ўрганиш мотивациясини оширишда муҳим омил ҳисобланади. Замонавий таълим воситалари ўқув жараёнини фаол, қизиқарли ва индивидуаллаштирилган ҳолга келтириб, ўқувчиларни фаол изланишга ундайди. Бунда ўқитувчининг педагогик маҳорати, ахборот технологияларидан мақсадли фойдаланиши ва янги ўқитиш методларини жорий этиши асосий омиллардан саналади.

Шу билан бирга, ота-оналарнинг фарзандига маънавий ва техник кўмак кўрсатиши, уни рағбатлантириши, технологиялардан фойдаланишда тартиб ва интизомга ўргатиши ҳам мотивацияни кучайтиришда муҳим роль ўйнайди. Ўқувчи, ўқитувчи ва ота-она ўртасидаги самарали ҳамкорлик мустақил таълимга интилишни қўллаб-қувватлайдиган соғлом таълим муҳитини шакллантиради.

Ахборот технологияларидан фойдаланиш нафақат дарс жараёнини такомиллаштиради, балки болаларни келажакда мустақил фикрлайдиган, муаммоларни ҳал қиладиган, ўз билими ва кўникмаси билан жамиятда муносиб ўрин эгаллайдиган шахс сифатида тарбиялашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Бакирова А.Ю. Сайдалиева Ф.Х. “Методика преподавания математики” учебное пособие. Тошкент-2007
2. П.У. Байрамукова, А.У. Уртеннова “ Методика обучения математике в начальных классах” курс лекций. Ростов-на-Дону. “Феникс” 2009

3. Бакирова А.Ю. Сайдалиева Ф.Х. "Методика преподавания математики" учебное пособие. Тошкент-2007

4. П.У. Байрамукова, А.У. Урtenова " Методика обучения математике в начальных классах" курс лекций. Ростов-на-Дону. "Феникс" 2009